ڊاڪٽر ديدار حسين شاهه رضوي

ننگر ٺٽي جي جنساري عيد تي پڙهيل ۽ ڳايل مداحون

خوشي جا تهوار ۽ وڏا برڪتي ڏينهن ملهائڻ هر قوم جي اعتقاد ۾ مروج آهن. اهي ايترا پراڻا آهن، جيترو انسان ذات جو وجود. انهن ڏڻن کي عقيدت، خوشي ۽ ماناٽتي سينگار سان هرهنڌ هر خطي ۾ مختلف موقعن جي نسبت سان، مقرر ڏينهن تي سٺي ۽ نويدي اهتمام سان ملهايو ويجي ٿو.

اسلام ۾ بہ اهڙا تهوار مقرر ٿيل آهن ۽ اهي ملهايا وڃن ٿا. انهن تهوارن مان بہ تهوار "عيدالفطر ۽ عيدالاضحيٰ" جا اهڙا ڏينهن آهن، جي نهايت ئي جوش و خروش سان ملهايا وڃن ٿا. ننگر ٺٽي ۾ عيد ملهائڻ جو طريقو ۽ نمونو بلڪل نرالو، وڻندڙ، پر رونق ۽ باذوق آهي. منهنجي خيال ۾ موجوده وقت ۾ اها عيد جي طرز ڪٿي بہ نظر نہ ايندي، اها صرف ۽ صرف ننگر ٺٽي ۾ ئي پسي سگهجي ٿي.

رمضان شريف جي ۲۹ تاريخ شام جو چئين بجي اٺ تي نقارا ٻڌي، گودڙي وڄائي شوال جو چنڊ ڏسڻ ۽ عيد ملهائڻ جي منادي ڏني ويندي آهي. اها گودڙي ٺٽي جي مسجد خضراحيات ويجهو چاندني چوڪ مان شروع ٿي، شهر جي اردگرد گهمائي، نوبت وڄائي، ڍنڍورو ڏيئي، واپس مغرب مهل ساڳي چاندني چوڪ وٽ اچي ختم ٿيندي آهي. چنڊ ڏسڻ جو اطلاع بہ نوبتن وڄائڻ ۽ گهڙيال جي ٺڪائڻ ذريعي ڏنو ويندو آهي. چنڊ ڏسڻ جي صورت ۾، عيد جي رات هرڪو پنهنجي حال سارو عيد ملهائڻ جي تيارين ۾ مشغول ٿي ويندو آ.ي. آخري رات سڄي

رات ڪليل شاهي بازار مان رهيل سهيل ضروري شين جي خريداري به مڪمل ڪئي ويندي آهي.

عيد جي ڏينهن صبح سانُ هرڪو عيد نماز جي تياري ڪري، نوان ڪپڙا پائي، دولهه دريا خان جي ٽڪر ۽ ميران محمد يوسف شاهه جي گورستان لڳ رضوي ساداتن جي مقام وٽ نهيل وڏي عيدگاهه (ٺٽي شهر کان ڏيڍ ميل جي فاصلي تي) تي عيد نماز ادا ڪرڻ ويندو آهي.[١] ڪي بسن ۾، ڪي ٽرڪن تي، ته ڪي ٽانگن ۾، ڪي گڏهه گاڏين ۾، ته ڪي ڪارن ۽ سوزوڪين ۾، ڪي رڪشائن ۾ ته ڪي موٽر سائيڪلن تي، ڪي اٺن تي، ته ڪي گهوڙن تي، ته ڪي سائيڪلن تي، ته ڪي پنڌ پيادا اتي گڏ ٿيندا آهن. پس گردائيءَ مان به تمام گهڻا ماڻهو انهي عيدگاهه تي نماز ادا ڪرڻ ايندا آهن. هر ڪنهن ڪي حال سارو نوان ۽ سنا ڪپڙا پهريل هوندا آهن. ان موقعي تي هزارن جي تعداد ۾ ماڻهو اچي گڏ ٿيندا آهن. ٻارن جو تمام وڏو ۽ گهڻو تعداد هوندو آهي. ٺٽي جو مفتي ۽ جامع مسجد جو پيش امام (موجوده وقت پروفيسر ڊاڪٽر حافظ عبدالباري صديقي) انهيءَ نماز جي امامت ڪندو آهي.

ٺٽي جي عيد تي پالڪين جو سلسلو

ٺٽي شهر ۾ اڄ ڏينهن تائين ٻنهي عيدن تي ٽي پالڪيون، ٻه شيرازي[٢] سيدن جي پڳدارن ۽ مرشدن جون ۽ هڪ پالڪي قاضي صاحب جي، نڪرنديون آهن. موجوده ٻن پاڳارن مان سيد اسماعيل

(١) انهي کان هڪ ڪلاڪ اڳ ۾ ٺٽي جي شاهجهان مسجد جا جامع مسجد سڏبي آهي، انهي ۾ معذورن، جهور پوڙهن، انڌن، منڊن، لولن، لنگڙن ۽ بيمارن وغيره لاءِ نماز پڙهائي ويندي آهي، جيڪي مٿي مڪلي تي نه وڃي سگهندا آهن.

(٢) تحفة الڪرام جي صفحي ٤٥٥ تان ورتل. ٺٽي ۾ شيرازين جي جد امجد شاهه مراد شيرازي عليه الرحمة (هي ڄام نظام الدين وارو دور آهي) جي اولاد مان سيد منظورجو اولاد ۽ ڪانئس پوءِ سندس نالي وارو فرزند سيد احمد بزرگي جي گادي جو مسند نشين ٿيو. وڏن جي دستور ڪي سهڻي نموني سان زنده رکندي نباهيندو آيو. تنهن کان پوءِ سيد احمد جو فرزند سيد محمد طاهر وڏن جو جانشين ٿيو. جنهن ٿوري وقت کان پوءِ حرمين شريفين جي زيارت جو ارادو ڪيو. جيئن ته سندس فرزند سيد عبدالرحمان صغيرهو، انهي ڪري ٻنهنجي سهري سيد شمس الدين ولد سيد حسين بن منصور ڪي پنهنجي گادي تي*

شاهه (هن وقت عمر ۴۰ سال ڪن) جي پالڪي سندس مريد ذات جا گندرا (جيڪي انهي وقت پالڪي ڪڻندڙ يعني گهوڙا سڏبا آهن) ڪڻندا آهن. اهي صبح جو سوير سيد اسماعيل شاهه جي خانقاهه واقعي شيرازي محلي ۾ گڏ ٿيندا آهن. اتان صبح جو ۸ بجي عيدگاهه ڏانهن نماز پڙهڻ ويندا آهن ۽ پالڪي سان گڏ انهن گهوڙن جو هڪ اڳواڻ جو خليفو سڏبو آهي. پالڪي جو هلندي هلندي بلند آواز ۾ هيئن چوندو رهندو آهي.

"يا اهل مومنان"

گهوڙا ۽ ٻيا جواب ۾ چوندا:

"دين دين محمد"

انهي کان پوءِ وري وقفن وقفن چوندو تہ:

"مدد ٿي مرشد شاهہ مراد عليه الرحمة"

اڳيان هڪ ماڻهو گهڙيال جا ٺڪاءُ ڪندو هلندو آهي. ان سان ڳجهہ ماڻهو جهنڊا ڪڻي هلندا آهن. گهوڙا ڇئن کان وڌيڪ هوندا آهن، انهي ڪري واري واري سان ڪلهو مٽائيندا رهندا آهن. اهڙي طرح سان پالڪي دولهہ دريا خان جي ٽڪر وٽان ٿيندي، عيدگاهه وٽ پهچندي آهي. جتي پاڳارو مريدن ۽ گهوڙن سميت عيد نماز ادا ڪندو آهي ۽ واپس پڻ ساڳئي نموني سان رستي تان اچي شيرازي محلي ۾ مسجد صفہ (هيءَ شاهہ مراد شيرازي پنهنجي هٿن سان تعمير ڪرائي

---

* عارضي طور انهي شرط سان وهاريائين تہ جڏهين سندس مٿيون فرزند لائق ٿيندو، تڏهين گادي. گادي نشين سيد عبدالرحمان جي حوالي ڪندو. توري ٿي وقت کان پوءِ خبر آئي تہ سيد محمد طاهر حرمين شريفين ۾ رحلت ڪري ويو. اتفاقن سيد شمس الدين، انهي کان اڳ ۾ ئي ٿتي ۾ وفات ڪري ويو ۽ گادي وري سندس پٽ سيد حسين سنڀالي. ڇاڪاڻ تہ سيد عبدالرحمان اڃا بہ صغير هو. جو نيٺ وڏو ٿيو ۽ پنهنجي والد مرحوم سيد محمد طاهر جي امانت جو دعويدار ٿيو. اتي شيرازي سيدن، سندن خليفن، معتقدن ۽ بزرگن، سيد حسين جي بزرگي جي آداب ۽ سندس محرومي جي ڊپ کان بہ گاديون مقرر ڪيون. سيد عبدالرحمان ولد سيد طاهر. ٻن گادين جي فيصلي کان پوءِ صفحہ جي بيٺڪ. اضحيٰ جي گوشت جي تقسيم ۽ سواري ۾ ٻهريون نمبر مقرر ٿيو. جڏهين تہ سيد علي جي جانشين سيد حسين جي بيٺڪ ڪٻي پاسي مقرر ٿي. اهڙي طرح سيرازين جون بہ ٻگون ٿي ويون.

هئي) ۾ قيام پذير ٿيندو آهي.

شيرازين جو پيو پاڳارو سيد گلبهار علي شاھ[1] (هن وقت ۲۰۰۳ع ۾ عمر اٽڪل ۵۵ سال) پنهنجي حويلي واقع پاڳاره محلہ (اهو مخدوم محلو بہ سڏبو آهي) ۾ پڻ ساڳئي ڏينهن صبح جو ۸ بجي عيد گاھ ڏانهن روانو ٿيندو آهي. سندس پالڪي آڳر محلي جا شيدي کڻندا آهن. اهو پاڳارو پنهنجي پالڪي ۽ گهوڙن سميت رستي ۾ ايندڙ مير گلڻ شاھ شيرازي جي ٺهرايل مسجد[2] وٽ پنجن منٽن جي ساهي بعد عيد گاھ تي پهچندو آهي. رستي ۾ خليفو ساڳي مٿين نموني جا نعرا (يا اهل مومنان وغيره) ورد ڪندو رهندو آهي. نماز ادا ڪرڻ بعد اهو پاڳارو بہ واپسي ۾ اچي مٿي ڄاڻايل مسجد صفہ ۾ ڏينهن جو يارهين بجي پهچندو آهي. اتي پيا پڳدار جيڪي پالڪين سان نوازيل نہ آهن، پر شاھ مراد جي سوٽ سيد جلال شاھ جي پٽ ۽ سنڌ جي پهرئين قاضي القضات ميون سيد عالي شيرازي جي اولاد مان، موجوده پڳدار سيد شوڪت حسين شاھ ۽ سيد الهڏنہ شاھ پڻ اچي مسجد صفہ ۾ گڏ ٿيندا آهن.[3] اتي پيا بہ شيرازي سيد، انهن پاڳارن جا دوست احباب ۽ مريد اچي گڏ ٿيندا آهن. هر ايندڙ ماڻهو مسجد ۾ داخل ٿيڻ شرط باادب جهڪي محراب وٽ ويٺل پڳدارن سان عيد ملندو آهي، ڪانئن دعا بہ وٺندو آهي ۽ پين ويٺلن سان بہ عيد مبارڪ ڪندو آهي. اتي ويٺل سمورن ماڻهن کي شربت پياريو ويندو آهي. ٺيڪ پارهين بجي شهر جو مفتي ۽ عيد نماز جو پيش امام ڊاڪٽر عبدالباري صديقي،[4] قرآن شريف جي چند حافظن سميت اچي اتي سهڙندو آهي. انهي وقت شيرازين جي هڪ معتقد شاعر مرحوم صابر، پٽڪمي ٺٽوي جي شاھ

(۱) ولد گلزار علي شاھ، ولد گل حسن شاھ، ولد خدا بخش شاھ ولد سيد صالح محمد شاھ، ولد فتح محمد شاھ.

(۲) شيرازين جي وڏن جا اصل گهر اتي بہ موجود هئا. اهي پلاٽ اڃا تائين بہ اتي ڊٺل حالت ۾ موجود آهن. اها مسجد هن وقت ميونسپالٽي ٺٽي جي ڪراچي ناڪي لڳ واقع آهي.

(۳) حيرتڪن ڳالهہ اها آهي تہ اتي انهن سمورن پاڳارن کي پنهنجن وڏن جون پڳون (دستار) مٿن تي رکيل هونديون آهن.

(۴) انهن جا وڏا بہ شيرازين سان گڏ شيراز مان آيل آهن.

مراد شيرازي جي شان ۾ ٺاهيل هيٺين مدح سرلاپ سان پڙهي ويندي آهي.

بسم الله الرحمان الرحيم

(۱)

هادي حق جا بيشڪ ڪريان حمد هزارا،
بي نشان جنهن هي جان جوتيا جڳ جيارا،
پيدا پاڪبا رزاق پنجتن پيارا،
منجهان تن گلبدن تون تي نور نيارا،
شاهه مراد ڪر مون شاد قطب پير ڪرارا.

(۲)

خداوند ڪيئن پسند آهين آل علي جو،
صاحبزادا تون اولاد پلا پشت پليءَ جو،
خاندان بي گمان ويا وير ولي جو،
نوري نور تون مشهور سچا شعر سچارا،
شاهه مراد ڪر مون شاد قطب پير ڪرارا.

(۳)

منجهه شڪر ڪيو ختم فرقان فهيما،
پاڙهيو پاڻ ڪرم سان توکي رب رحيما،
قرآن سندو شان تيو نصيب نعيما،
ڪيا ڪلام تو تمام سورون صحيح سيپارا،
شاهه مراد ڪر مون شاد قطب پير ڪرارا.

(۴)

شيراز سندو راز آهين خوب خزانو،
اوهان منجهه گوهر گنج ڪيو رب روانو،
ڪل قلم منجهه علم تون پير يگانو،
توتي گهوٽ تي پالوت ڏٺي پاڪ جي پارا،
شاهه مراد ڪر مون شاد قطب پير ڪرارا.

(٥)

اوچي ذات تون سادات سيد شاهه سونهارو،
احمد شاهه والد واهه اوهان جو بابو پلارو،
برادر ۾ بهتر تون قرب کرارو،
اخلاص اوهانجو راز سيني سان سراسرا،
شاهه مراد ڪر مون شاد قطب پير ڪرارا.

(٦)

رب رحيم ڪئي ڪريم توسان پاڃهه شيرازي،
توتي پاڳ پلي پاڳ تون سرتاج شيرازي،
سيد سي آهين عجب سارو راڄ شيرازي،
سيد سدير ڪنديون ڪير پارس پير پاڳارا،
شاهه مراد ڪر مون شاد قطب پير ڪرارا.

(٧)

اوهان جو وير آهي وزير شاهه حسين حضوري،
عرض بيگ اندر سيگ چوي سنڌ سموري،
اوهانجي راز سان نواز ڪري پلڪ ۾ پوري،
لاهي ذيل تان دليل مڙئي اهڪ آزارا،
شاهه مراد ڪر مون شاد قطب پير ڪرارا.

(٨)

خادم خاص پهريائين پاس ناليدار نشانبر،
پسي دين ٿيو مريد عيسلي شيخ اڪابر،
درويش اوهانجي پيش آيو بيش برابر،
مانجهي مٿ نه سو گهٽ عزت وار اپارا،
شاهه مراد ڪر مون شاد قطب پير ڪرارا.

(٩)

مليو مان هر مڪان ننگر شهر نوازيو،
مريدن جو تن من اندر پيهر نواز،
چوڏهين رات سين پرپلت شب صبح نواز.

صــــدق مند ڪريو پنڌ اچن مـــرد مـــتـــارا،
شـاهہ مـراد ڪر مـون شـاد قطب پيـر ڪرارا.

(١٠)

مـوتي زمرد اوهان تي پڙ سـهرا سـاج سونهن تـا،
چانڊوتي گل جهلي جهل چاچا چاچ سـونهن ٿا،
واسـيـا ورس پـريون پـاس اچـا آچ سـونهن تـا،
جـهـمـڪـار تي چـوڏار ڪـتـهـڙي پار ڪنارا،
شـاهہ مـراد ڪر مـون شـاد قطب پيـر ڪرارا.

(١١)

پرڏيهي اچن سـيـئـي سـئـيـو نام اوهانجـو،
وٺي رنـد اندر سنڌ پچن گـــام اوهانجــــو،
پڇي ڏس وٺي گس ڪن سـلام اوهانجــــو،
گـڏيا گـرد مــيـان مـرد پڙهن ورد ويچـارا،
شـاهہ مـراد ڪر مـون شـاد قطب پيـر ڪرارا.

(١٢)

طالب ترت منجـهـان پرد اوهانجي پار اچن تـا،
صـبح شـام سي سـلام اوهان تي پاڪ پڙهن تـا،
مطلب سـان ادب گـدائي بہ گـهـرن تـا،
تنهن دم ڪرئين ڪم مـڙهن جـا تون موچـارا،
شـاهہ مـراد ڪر مـون شـاد قطب پيـر ڪرارا.

(١٣)

اوهانجي در تي افـسـر اچن لک عـريضن،
سـٽي سـوال سي في الحـال ڪريو غـور غـريضن،
خـاڪ دان جـو مـڪـان رحم لاهي مـريضن،
ڪنئين خـاڪ پاني پاڪ پيين مٽ منجـهـانرا،
شـاهہ مـراد ڪر مـون شـاد قطب پيـر ڪرارا.

(١٤)

اوهانجـو ڪم آهي ڪرم واسـين مـينهن ورايو،

هارين هيج ريجـهـا ريج پنيـو پـيج پرايو،
پنيـون پيٽ كـامـان كـيٽ چڱا چـيٽ كرايو،
مـڙين مـريدن ٺـئي عـيد سـالبـسـال سـكـارا،
شـاهہ مـراد كر مـون شـاد قطب پيـر كرارا.

(۱۵)

اوهانجي كوٽ مٿي گهوٽ جا رپورٽ كئي مون،
دل جي داد جي فـرياد من مـراد چـئي مـون،
سـا مـدعـا لڳ خـدا كر سـدا صـحـيح مـون،
مـددگـار تي ڏيكار مـديني جـا منارا،
شـاهہ مـراد كر مـون شـاد قطب پيـر كرارا.

(۱٦)

شـهنشـاهہ لڳ الله داتا دان گـهـران ٿـو،
خوش جهان جو گذران دين ايمان گهران ٿـو،
دائم دين جـو امين مـرك مـان گـهـران ٿـو،
مـرشـد مـهـر كري هيـر مـدد ٿـيج منهندارا،
شـاهہ مـراد كر مـون شـاد قطب پيـر كرارا.

(۱۷)

ابليس كر خـبـيس سُـجي شـوم سـتـايو،
وجـهي شك ٿـو احـمـق هيل هُل مـچـايو،
تكي تاب سين عـذاب حـرامي كي هٿـايو،
پـيجي قـد كريوس رد اندر خلق خـوارا،
شـاهہ مـراد كر مـون شـاد قطب پيـر كرارا.

(۱۸)

رحـمت جـا حـضـرت مـٿم مـينهن وسـايو،
وقت مـوت فنا فـوت پنهنجـو پان پسـايو،
تنهن سـاعت ۾ راحت اندر روح رسـايو،
حـرف حق جي بيـشـك پڙهايو مـون پچـارا،
شـاهہ مـراد كر مـون شـاد قطب پيـر كرارا.

(١٩)

رهبر تي قبر سان حقير هلج تون،
دفن وي پاءِ پير مُٺيون مير جهلج تون،
منڪر نڪير ڪي امير منهنجا پير پلج تون،
ڪئين ڪيڙ ڪنان پيڙ بچائيج پلارا،
شاهه مراد ڪر مون شاد قطب پير ڪرارا.

(٢٠)

صابر جو سرور رکج شان شرم سين،
ڪارڻ رب منجهان سڀ ڪريو ڪم ڪرم سين،
فرزند طالع وند بچايو م پرم سين،
پويون وقت سَجي سخت اچي تيج آذارا،
شاهه مراد ڪر مون شاد قطب پير ڪرارا.

(٢١)

دولهه پير دستگير نگهدار نهاريو،
پنهنجي پٽ ڪي ڪا وٿ ڏاتر پير ڏياريو،
اسلام تي مدادم مسلمان بيهاريو،
پڙهون شال وقت وصال ڪلمون تيز تنوارا،
شاهه مراد ڪر مون شاد قطب پير ڪرارا.

صابر پٽڪمي جي جوڙيل انهي مداح پڙهڻ بعد، مفتي صاحب ۽ وينل حافظ قرآن شريف مان الرحمان جي سورت تلاوت ڪندا آهن. جنهن بعد شاهه مراد عليه الرحمة شيرازي جي جوڙيل هيٺين دعا، پاڳارو، گلبهار علي شاهه پڙهندو آهي ۽ اتي وينل سمورا حاضرين پڻ اها ورجائيندا رهندا آهن.

بسم الله الرحمان الرحيم

آمنت باالله تعاليٰ- ايمان آندم الله تي- الله هڪ ڏٺي- جو آهي ۽ هو هوندو هميشه- ڏٺي ساراهيو- ڏٺي واڪاٿيو- ڏٺي سنديون واڪاٿو آهين- سميعٌ سڻٿهار- عليمٌ ڄاڻٿهار- بصيرٌ پسٿهار- و ملائڪته- ملائڪ مڃيم سچا ملائڪ سڳورا، و رسوله- نبي مڃيم- سچا نبي

سڳورا- و ڪُتبهٖ- ڪتاب مجيم سچا ڪتاب سڳورا- واليوم آخر ولقدره و خير- من الله تعاليٰ- والبعث بعدالموت. ڏٺي مئا سي جياريندو- موئي پڄاڻا گور ۾ ملائڪ پڇندا- هي مذهب اهلسنت و الجماعت حق آهي- چار يار حق آهن- جيڪا واٽ نبي ڪريم جي- نبي جي يارن جي- اها واٽ حق آهي- ساهمي عدل جي حق آهي- ليک لاهڻ حق آهي- صراط واٽ حق آهي- ڏٺي سندو پسڻ حق آهي- مون هي مذهب مڃيو. آئون بيزار ڪفرا- بدعت ڪوجهي آهي- پُڇي آهي- توبه يا رب جل جلاله- مرهين مونکي- مرهين نبي ڪريم جي امت ڪي- اشهد ان لا اله الاالله وحدهٗ لاشريڪ له و اشهد ان محمد عبدهٗ و رسوله. (اهو ڪلمو ٽي دفعا پڙهيو ويندو آهي).

هاڻي چو ان سچ سين هي سچي شهادت- تہ مولا مون کي مسلمان ڪري ڪڍي دنئي ڪنان- رسائيم حضرت رسول سين- جو مٺو مصطفا. آهيان مسلمان اڳئين سچو دين سندوم- سندو ۽ مومن جي هي ڪلمو پاڪ پڙهيوم.

لااله اله الله محمد رسول الله

(اهو ڪلمو پڻ ٽي دفعا ورجايو ويندو آهي)

انهي دعا پڙهڻ بعد مبين سيد عالي وارا پڳدار پنهنجن گهرن ڏانهن روانا ٿيندا آهن. جنهن بعد پاڳارو اسماعيل شاهہ ولد حسن علي ولد اسماعيل شاهہ شيرازي پنهنجي خانقاهہ ۾ پيدل ايندو آهي. جتي وري سندس معتقد، گهوڙا، مفتي ۽ حافظ گڏ ٿيندا آهن. اتي وري بہ اها الرحمان جي سورة تلاوت ڪئي ويندي آهي. پاڳارو دعا گهرندو آهي. حاضرين مجلس کي عيد جي دعوت ڪارائي ويندي آهي. سندس پالڪي اتي خانقاه[1] ۾ محفوظ ڪري رکي ويندي آهي ۽ پاڳارو گهر روانو ٿيندو آهي. اهو ظهر نماز جو وقت هوندو آهي.

---

(۱) انهي خانقاه سان گڏ پاڳاري جي حويلي آهي. انهي حويلي اندر شاهہ مراد شيرازي جو حجرو آهي. جتي نماز بہ ادا ڪري سگهجي ٿي. اتي شاهہ مراد شيرازي جو پنهنجي هٿ اکر لکيل قرآن شريف بہ صحيح سالم حالت ۾ بحفاظت رکيل آهي. شيرازي ساداتن جو شجرو بہ رکيل آهي.

پاڳارو گلبهار علي شاهہ شيرازي ٻين بجي تائين مسجد صفہ ۾ ويٺل هوندو آهي. ظهر نماز بہ اتي ئي ادا ڪندو آهي. مٿيون پاڳارو سائين اسماعيل شاهہ شيرازي ڪيس عيد جي ماني مانجهاندي طور موڪليندو آهي، جيڪا سائين مريدن ۽ گهوڙن سميت تناول ڪندو آهي.

انهي بعد گلبهار علي شاهہ پالڪي ۾ سوار ٿي واپس مريد سيد گلڻ شاهہ شيرازي واري مسجد وٽ پهچندو آهي. جتي سائينجن پراڻي رسم کي برقرار رکندي مخصوص جاءِ تي اچي ويهندا آهن. انهي جاءِ وٽ، آسپاس ويٺل معتقد نياز طور مٺايون ۽ سوييون ڪٺي ايندا آهن. جيڪي سائٹس گڏ ۽ حاضرين مجلس گهوڙن سميت نياز طور تقسيم ڪري ڪائيندا آهن، اتي دعا گهري ويندي آهي.[1] ان بعد اهو پاڳارو پنهنجي اصل حويليءَ تي ٽين بجي ڌاري پهچندو آهي. جتي پنهنجي گهوڙن، معتقدن ۽ پاڙي جي ماڻهن کي عيد جي دعوت ڪارائي ويندي آهي. اتي گهوڙن کي وڏن جي پر پاڙيندي، سوپاري جي ٽڙ، ڏاڳو ۽ دعا عنايت ڪئي ويندي آهي.

(نوٽ: انهي جامع مسجد جي تعمير متعلق هيٺيون قطعو مسجد جي اندر تعمير ٿيل آهي.)

تاريخ ماده

نديده چشم فلڪ مسجدي بدين حوبے،
لآمديدند بلايڪ اي دن بن فضن،
بجسم از مردو عقل سال تعميرش،
بريد ڪرد اشارتِ ڪ بيت معين فيض.
١٠٥٤هجري (مسجد جي تعمير جي شروعات ٿي)

تڪميل

تعمير ڪرده شهنشاهہ شاهجهان،

(١) جيڪڏمن عيد جمعي جي ڏينهن ٿيندي آهي تہ اهو پاڳارو مسجد صفہ مان اٿي ٺٽي جي جامع مسجد (جا مغل شهنشاهہ شاهجهان ١٠٥٧ کان ١٠٦٨ هجري ۾ جوڙائي راس ڪئي) ۾ جمعي نماز ادا ڪري، گلڻ شاهہ جي مسجد وٽ پهچي گهر پهچندو آهي.

چـــون صـــاحب قـــران شـــاهجـــهـــان،
يافت تـرتيـب مـــــــــســـجــــــد اعلىٰ،
نـعـم كـفـت پــســـال اتمـا مــــشـن،
كشت زيبـــاچـــو مـــسـجـــد اقـــصـــا.

١٠٥٧هجري (انجنيئر عبدالغفور)

انهي مسجد جو گهڙيل پٿر سان فرشبندي، ٧ ديوارن ۽ محرابن تي رنگين ڪاشي جي سرن سان جڙاءُ ١٠٦٨هجري ۾ مڪمل ٿي. اهو سمورو ڪم انهي وقت جي مالياتي وزير اعليٰ سيد امير جلال رضوي جي زير سايي ۽ نگراني ۾ مسجد جي تعميراتي ڪم جي تڪميل ٿي.

سال تعمير برخرد
فرمن مطبوع و دلكشا پردا
١٠٦٨هجري.

قاضي صاحب جي پالڪي

ٿين پالڪي اصل زماني ڪان شهر جي قاضي القضات (چيف جسٽس) قاضي شيخ محمد جعفري اچ واري (جا همايون بادشاهه ٩٣٦هجري ۾ عطا ڪئي) جي آهي. انهي وقت ڪان وٺي سندس پونير انهي پالڪي ۾ چڙهندا اچن ٿا.

انهي پالڪي اندر هيٺين تحرير آهي:

كين پالكي از شاهه همايون نهادشد. بفاظي بكمال خرمي گفت بجاشد بحر و عطا مبارك گفت عباد.

ٻاهرين پاسي هي تحرير آهي:

امـداد شـد شـاهـ همـايون چـون پالـكي بشـر،
بقـرط مـبارك زهر طرف تاريخ وي بجست خرداز
سـروش دوش دل گفت گوابزيد هويدا شده شرف.

(٩٣٦ هجري)

هن وقت قاضي محمد اچوي* جي پشت مان ١٩ نمبر جائنشين قاضي غلام علي ثاني (ولادت ١٩٥٧ع) انهي پالڪي ۾ چڙهندو آهي.

* سندس پوٽين جو حسب نسب ۽ شجرو هن ريت آهي:

قاضي شيخ محمد اڇي (اڇ جو وڏو) قضا تي ٩٣٦ هجري ۾ ويٺو ۽ ٩٦٣ هجري ۾ ٺٽي ۾ وفات ڪيائين.

(نمبر پهريون)

قاضي شيخ احمد (نمبرٻيو)
مرزا عيسيٰ ترخان جي عهد
۾ قضا جو صاحب هو.
(لاولد فوت)

قاضي شيخ فريد اول (نمبر ٽيون)
ياءِ بعد ميرزا جاني بيگ ترخان
جي عهد ۾ قضا جو صاحب هو.

(نمبر چوٿون)
قاضي علي محمد اول جهانگير
کان وٺي شاهجهان جي اوائلي
عهد تائين قضا جو صاحب هو.

قاضي نور محمد (نمبر پنجون)
ياءُ ڪانپوءِ شاهجهان جي آخري
دور کان اورنگزيب جي اوائل
دور تائين قضا جو صاحب رهيو
(لاولد فوت)

(نمبر ڇهون)
قاضي محمد حسين اول
جهانگير جي دور ۾ قضا جو
صاحب ٿيو. ۱۱۰۷ هجري ۾
وفات ڪيائين.

شيخ فريد ثاني
هي قضا جو صاحب نہ هو.

شيخ علي اڪرم
هي قضا جو صاحب نہ هو

(ستون نمبر)
قاضي محمد يحيٰ اول
۱۱۰۳هجري ۾ قضا جو
صاحب ٿيو ۱۱۳۷هجري
۾ وفات ڪيائين

(اٺون نمبر)
قاضي محمد امين
۱۱۳۷هجري ۾ ياءُ
جي وفات بعد قضا
جو صاحب ٿيو

شيخ محمد باقر
(هي قضا جو
صاحب نہ هو)

شيخ غلام علي
هي قضا جو صاحب
نہ هو (لاولد فوت)

(نائون نمبر)
قاضي محمد محفوظ (اول)
١١٦٠ هجري ۾ قضا جو
صاحب ٿيو. ١١٧٣هجري
۾ وفات ڪيائين.

(ڏهون نمبر)
قاضي محمد يحيٰ ثاني ١١٧٣هجري
۾ قضا جو صاحب ٿيو ۽ محرم الحرام
١١٨٨ هجري ۾ وفات ڪيائين.

شيخ عبدالرؤف (اول)

(نمبر يارهون) قاضي محمد عبدالله
قضا ١١٨٨ هجري
وفات ١٢٠٣ هجري.

شيخ محمد امين
هي قضا جو صاحب
نہ هو.

(نمبر ٻارهون) قاضي عبدالرحيم
١٩٩٢هجري ۾ وفات ڪري ويو.

ميان عبدالڪريم
وفات ٢٤ جمادي الاول
١٢٠٧ هجري هي قضا
جو صاحب نہ هو.

ميان غلام محمد
وفات ١٣ ذي القعد
١٢٠٤ هجري هي قضا
جو صاحب نہ هو.

عبدالرؤف ثاني
هي قضا جو
صاحب نہ هو.

قاضي محمد حسين ثاني
(تيرهون نمبر) قضا ١٢٠٥ هجري
وفات ١٢٥٠ هجري.

شيخ محمد حفيظ ثاني
(هي قضا جو صاحب نہ هو)

قاضي محمد يحيٰ ثالث (چوڏهون نمبر)
قاضي ۱۲۵۰ هجري وفات ۱۲۵۸ هجري.

(پندرهون* نمبر)
قاضي علي محمد
ثاني (فقير)
قضا ۱۲۵۹هہ

غلام علي
جعفري
وفات
۱۳۰۳ هجري.

محمد محفوظ
ثاني ۹ رجب
۱۲۹۲ ۾ وفات

محمد حسين
ثالث
۱۸رمضان
۱۳۱٦هہ

بي بي
خيرالنسا

محمد يحيٰ رابع
عرف غلام رسول
۱۲۷۳هہ کان ۱۳۰٦ هجري

قاضي فضل الله
جنوري ۱۹۱۸ع ۾
وفات ڪيائين
(هي مرتضائي همعصر
۽ دوست هو)

قاضي محمد حسين ۱۳۰۲هہ
۾ اٺن مهينن جي عمر ۾
وفات ڪيائين.

قاضي محمد يحيٰ خامس
۲۳ جنوري ۱۹۵۵ع ۾ وفات
وفات ڪيائين (هي مون ڏنو هو)

قاضي علي محمد ثالث ۱۹۱٦ع
کان ٦ جون ۱۹٦٦ع تائين

قاضي غلام علي ثاني وڏو
۱۹۵۷ع ۾ چائو هن وقت
هن وقت پالڪي ۾ چڙهندو
آهي

قاضي محمد يحيٰ
(ٽيون نمبر)
۱۹٦۲ع ۾ چائو
حال حيات آهي

قاضي فضل الله ثاني
(ٻيون نمبر)
۱۹۵۹ع ۾ چائو
آهي

* هن بعد انگريزن جي حڪومت دوران عدالتي سرشتي جو طريقہ تبديل ڪيو ويو. قاضين واري قضا ۽ شرعي عدالتن جي جاء موجوده عدلياتي سرشتي والاري. اما قضا پرائيويٽ طور هلندڙ ادارو رهجي ويئي. ڪورٽون ۽ جج عمل ۾ اچي ويا.

عبدالقار	سونيا قاضي	صنوبر قاضي	شاهه محمد قاضي
١١ اپريل ١٩٨٢ع ۾ ڄائو، ڊي سي ٺٽي جي آفيس ۾ نوڪري ۾ آهي.	١٣ جون ١٩٨٣ع ۾ ڄائي، سنڌ يونيورسٽي ۾ MBA ڪري رهي آهي	٢٥ آڪٽوبر ١٩٨٥ع ۾ ڄائي زير تعليم آهي	٣ جون ١٩٩١ع ۾ ڄائو، زيرتعليم آهي

نوٽ: انهي قاضي خاندان مان پنڌرهين نمبر قاضي علي محمد کان پوءِ کو بہ قضا جو صاحب نہ ٿي سگهيو آهي. باقي پالڪي واري پر پاڙيندا اچن ٿا. جنهن موجب هن وقت اوڻيهون نمبر قاضي غلام علي پالڪي ۾ چڙهندو آهي.

قاضي صاحب، انهي همايون بادشاهه طرفان عطا ڪيل پالڪي ۾ چڙهي عيدگاهه طرف روانو ٿيندو آهي. اها پالڪي قاضي محلي ۾ وينل حمال جيڪي لسپيلي جا لاسي شيدي آهن، اهي ڪڻندا آهن. قاضي محلي مان نڪري اها پالڪي ڇاپائي، چانديون ۽ وزن ڪش محلي وٽان ٿيندي، گلڻ شاهه شيرازي جي مسجد وٽان گذرندي سڌو عيدگاهه وٽ پهچندي آهي. گهوڙا "يا اهل مومنان، دين محمد دين محمد" وارو نعرو هڻندا هلندا آهن. عيد گاهه وٽ اهو قاضي صاحب، عيد نماز جي امامت ڪندڙ پروفيسر ڊاڪٽر حافظ عبدالباري صديقي کي نماز پڙهڻ لاءِ پالڪي ۾ رکيل مصلو ڏيندو آهي. جنهن تي بيهي پيش امام عيد نماز پڙهائيندو آهي. نماز کان واپسي بعد قاضي اچي شڪر الاهي (مير علي شير قانع جو خاندان اهي ڪاظمي سيد آهن، پر اوڙڪن شڪر الاهي سيد سڏجن ٿا) محلي ۾ قاضي سيد شڪر الله شاهه ڪاظمي جي مخصوص ڪيل ٿلهي* تي ويهندو آهي. ظهر نماز بہ اتي ادا ڪندو

* ڇاڪاڻ تہ سيد شڪرالله شاهه سنڌ جو قاضي القضات هو. وڏپڻ سبب، اهو عهدو سندس سفارش تي ٺي قاضي شيخ محمد اڇوي کي اڄ مان ڪهرائي ڏنو ويو. قاضي سيد شڪر الله شاهه کي پنهنجو محسن ڪري سمجهندا آهن ۽ انهي وقت کان اها مقرر ٿيل حاضري رسم طور ادا ڪندا آهن.

آهي. شڪر الله شاهه جا پونير، قاضي صاحب کي مانجهاندو به ڪرائيندو آهي. قاضي صاحب عصر جي نماز کان اڳ ۾ پالڪي ۾ چڙهي اچي چاندني چوڪ وٽ پهچندو آهي.

نواب وارو سلسلو:

جڏهن کان ننگر ٺٽي ۽ سنڌ تي "دهلي جا نواب" نوابن واري حڪمراني جو دور شروع ٿيو، تڏهن کان دهلي ۽ ٺٽي ۾ عيد ڏهاڙي نواب* چڙهڻ جو سلسلو شروع ٿيو. دهلي مان اها رسم ختم ٿي ويئي آهي، پر ٺٽي ۾ اڄ ڏينهن تائين جيئن جو تيئن قائم ۽ دائم آهي. انهي ۾ سڀ کان پهريائين اڳيان هڪ سونهون يا سرورن گهوڙي تي چڙهيل هوندو آهي. انهي بعد جهنڊا، مولودين جون ٽوليون، بينڊ باجا، ناچ ٽاپ، دهل شرنايون، بندوقن ۽ گهڙيالن جا ٺڪاءَ گڏ هوندا آهن. محسوس ائين ٿيندو آهي ته ڪا شاهي سواري لنگهي رهي آهي. نواب گهوڙي تي چڙهيل هوندو آهي. ڪيس پٽڪو ٻڌل هوندو آهي، جنهن تي سون جو تاج ٻڌل هوندو آهي. ڪيس زري ۽ زر بفت سان پريل ڪيمخواب جو وڏو ڪوٽ پهريل هوندو آهي. هٿ ۾ تازن گلن جو گلدستو، زري جي رومال سان پريل هوندو اٿس. ڪيس چانديءَ جي پرت سان ڪلابت پريل جتي پيل هوندي آهي. ڪمرپٽي ۾ تلوار ٻڌل هوندي اٿس. سندس گهوڙي پويان هڪ سئو کن جي تعداد ۾ سندس عزيز قريب ۽ دوست ائن ۽ گهوڙن تي سوار هوندا آهن. جي پڻ ساٿس گڏ هلندا آهن.

نواب صاحب صبح جو مٿئين قسم جي تياري سميت شهر جي شاهي بازار مان لنگهي، رسالي وٽان مٿيندي، گلڻ شاهه جي مسجد وٽان

آهي خاندان، جن جا وڏا ٺٽي جا گورنر يعني نواب ٿي رهيا، انهن جي پونيرن مان ڪو به نواب چڙهي سگهي ٿو. مثلاً: رضوي سيد، ميرڪي سيد، امير خاني سيد، عابداڻي، شاڪراڻي وغيره نوابن واري دور جي خاتمي بعد انگريزي دور ۾ به انهن خاندانن جا پونير نواب چڙهندا رهيا. جڏهن هڪ خاندان جو پونير اها لاڳت ۽ خرچ برداشت ڪري نه سگهندو آهي، ٻئي خاندان جو مالياتي طور سيرو فرد نواب چڙهندو آهي. انهي طرح اهو سلسل هلندو رهي ٿو. چاڪاڻ ته نواب چڙهڻ واري سسٽم تي ڪافي اخراجات ايندا آهن.

ٿيندو عيدگاهہ پهچندو آهي. نماز بعد، گلڻ شاهہ جي مسجد وٽ لڳل تنبو ۾ اچي ويهندو آهي. ظهر جي نماز ادا ڪرڻ بعد مانجهاندو بہ اتي ئي ڪندو آهي. اتي سائنس شهر جا ڪافي سارا ماڻهو عيد مبارڪباد بہ ڪرڻ ايندا آهن.

تنبوءَ ۾ ويٺل نواب، عصر جي نماز ادا ڪرڻ بعد، ڇئين بجي تيار ٿي سموري جلوس ۽ شغل سميت شهر جي چاندني چوڪ طرف هلڻ شروع ڪندو آهي. ٺٽي جي مشهدي سيدن جي پاڙي ۾ موجود نيشنل هاءِ وي وٽان، بس اسٽاف ڪان ٿيندو ٺٽي جي شاهي بازار ۾ داخل ٿيندو آهي. عام طور وڏا، ننڍا، جوان ۽ ٻار بہ انهي تياري ۾ هوندا آهن تہ هلو تہ نواب ڏسڻ هلون. انهي عيد جي ڏينهن شام جو ٺٽي شهر جا سمورا ماڻهو، انهي شاهي بازار ۾ اچي گڏ ٿيندا آهن. وڏو هجوم، رش ۽ پيڙ هوندي آهي. نواب صاحب پنهنجي آب و تاب سان سموري جلوس سميت مولودن، بندوقن جي نڪائن جي گونج ۾ ۽ بينڊ باجن جي سان ۽ شور سميت، دهل ۽ شرنائين جي سرلاپن سان، آهستي آهستي هلندو ٺٽي جي چاندني چوڪ وٽ اچي پهچندو آهي. سندس پويان اهو ائن ۽ گهوڙن تي سوارن جو جلوس بہ هوندو آهي. شاهي بازار ۾ تمام گهڻا ماڻهو نواب صاحب کي گلن جا هار پارائيندا آهن. ماڻهو هڪٻئي سان ٺٽي جي جوان عمر شاعر مرحوم امام بخش وفا قريشي جي شعر موجب "عيد ڏينهن عيد ملهائيندو تہ هرڪو يار سان" عيد مبارڪباد ڪندا رهندا آهن. هڪٻئي کي ڀاڪر پائيندي صلوات پڻ پڙهندا آهن. انهي جم غفير مهل وڏي خوشي، نزاڪتي موقعي ۽ مهل جو سماع هوندو آهي. واقعي ائين محسوس ٿيندو آهي تہ عيد نويد آهي ۽ مبارڪ آهي، دل جي خوشين ۽ سرهائين جي. نواب جي حڪمراني وقت ظاهر آهي تہ انهي نوابي جلوسن جو اجا بہ وڏو تجمل، سورهن سينگار ۽ جلوه افروزي هوندا.

سج لهڻ کان ٿورو اڳ ۾ قاضي صاحب جي پالڪي ۽ نواب صاحب جو جلوس، ٻئي اچي چاندني چوڪ وٽ گڏ ٿيندا آهن. اتي جهوني جڳ جا پٽ فقير اچي عيد مبارڪ واريون ڪوتون چوندا آهن.

"يا اهل مومنان، دين دين محمد" جو زوردار بلند آواز ۾ ورد بہ ٿيندو رهندو آهي.

جڏهن نواب ۽ قاضي هڪبئي جي آمهون سامهون پهچندا آهن، تہ نئي جي مخصوص خاندان آخوند محمد عمر عشاقي ولد آخوند براديو، جي خاندان جي فرد، وڏڙن جي پرپاڙيندي، بلند آواز دعا گهرندو آهي. جنهن بعد نواب صاحب پنهنجي گهر روانو ٿيندو آهي ۽ ماڻهو پنهنجن گهرن ڏانهن روانا ٿيندا آهن. انهي طرح عيد جو پرمسرت ۽ سُرهاڻ ڀريل ڏينهن پنهنجي خاتمي تي پهچندو آهي.

نوٽ: قاضي صاحب بہ پالڪي سميت ڀهريائين ماڻڪاڻي محلي ۾ مخدوم ابو القاسم نقشبندي وفات ١١٣٨هجري مدفن مڪلي (پوري هندوستان ۾ سلسلۂ نقشبنديہ جو باني) جي حجري ۾ اچي ويهندو آهي (چاڪاڻ تہ قاضي علي محمد اول، مخدوم ابوالقاسم نقشبندي جو مريد ٿيو هو). اتي آس پاس جا ۽ محلي جا ماڻهو اچي جمع ٿيندا آهن. نقشبندين جو موجوده خليفو ميان گل محمد ماڻڪاڻي ۽ ٻيا ماڻڪاڻي مريد بہ اتي ايندا آهن. جتي مناڻي ورهائي ويندي آهي. اتي حجري شريف ۾ دعا پڻ گهري ويندي آهي. خليفو صاحب جن کي ڦيٽو پڻ پيارايندو آهي. پوءِ قاضي صاحب پالڪي سميت گهر پهچندو آهي.

نئي جي قادرالڪلام ۽ سنڌ جي استاد شاعر سيد غلام مرتضيٰ شاهہ "مرتضائي*" (١٢٥٩ کان ١٣٢٢ هجري مطابق ١٨٤٣ع کان ١٩٠٥ع)، انهي عيد جي خوشي ۽ شان شوڪت سان ملهائجڻ واري طريقي تي هيٺيون غزل جوڙيو. چاڪاڻ تہ مرتضائي جي خاندان مان بہ ڪافي سارا فرد نواب چڙهيا ۽ سندس وقت ۾ همت علي شاهہ رضوي ڪافي سارا سال نواب چڙهندو رهيو ۽ مرتضائي خود بہ گهوڙي تي سوار انهي نوابي جلوس ۾ شريڪ ٿيندو هو. سنڌالاجي طرفان مرتضائي جو ٢٠٠٣ع ۾ ڇپايل ديوان مرتضائي ۾ اهو غزل هيٺين ريت آهي.

* سنڌي، ادبي بورڊ جو ١٩٩٨ع واري شمار ۾ منهنجو لکيل مضمون ۾ "مرتضائي ٺٽوي جون ادبي خدمتون" مرتضائي متعلق مڪمل ڄاڻ فراهم ڪيل آهي.

(۱)

رسي عيد شوال يارن مبارڪ،
سڀين اهل اسلام وارن مبارڪ.

(۲)

سچن سيدن توٽي پيرن قريشن،
عبادن وڏن علم وارن مبارڪ.

(۳)

ڪلام خدا جا وڏا جيڪي حافظ،
تنهي صالحن هشيارن مبارڪ.

(۴)

نوابن اميرن وزيرن رئيسن،
وڏن ملڪ جي تاجدارن مبارڪ.

(۵)

اسان جي انهي سنڌ جا واهه حاڪم،
تنهن ميرن وڏي مان وارن مبارڪ.

(٦)

بلوچن بروهين پناڻن ڪلهوڙن،
سمن سومرن ۽ مڇارن مبارڪ.

(۷)

پنهور برفتن، جاڪرن جوکين کي،
ٿهيمن جتن جا نثارن مبارڪ.

(۸)

ڪي سهتن کي هالن ۽ ابڙن ۽ ڏيتن،
فقيرن ضعيفن متارن مبارڪ.

(۹)

ڪنيارن پرٽين حجامن ۽ موچين،
گهراٽن ۽ واڍن لوهارن مبارڪ.

(۱۰)

ڪتي توٽي ڪهنباتي عطار ساتي،
بقارين شيدين بنارن مبارڪ.

(١١)
خراسان ايران ۽ روم ترڪن،
عرب هند جي حڪمدارن مبارڪ.
(١٢)
بخارائي ۽ بربري خيبري کي،
قلاتي ۽ مڪران وارن مبارڪ.
(١٣)
مسلمان شيعه ۽ سني مذهبن،
ٻڌائي نصيرن هزارن مبارڪ.
(١٤)
ڪريو يار ڪپڙا هلو عيدگاه ڏي،
نمازين خطيبن سونهارن مبارڪ.
(١٥)
بتقريب اين عيد هيچه خوردن،
مٿي صابرن روزه دارن مبارڪ.
(١٦)
مٿي مولوين مدرسه توٽي منشين،
ايڊيٽرن پريس مين پارن مبارڪ.
(١٧)
مئنيجر جي مجمع جاتن کي نويدون،
۽ طلباء ۽ نوڪر پگهارن مبارڪ.
(١٨)
ميان حسن علي* تنهن افندي مجيدي،
کي هوئي ساڻ پٽڙن پيارن مبارڪ.
(١٩)
معاون جي اخبار ۽ مشترين کي،
۽ ايجنٽ سڀ اهلڪارن مبارڪ.

* هي سنڌ مدرسي جو باني مرتضائي جو دوست هو. مدرسي جي قيام متعلق مرتضائي ٻه ساڻس حال سارو مددگار هو.

(٢٠)

ملن مسجدن واعظن مستمع تي،
پياڪن مئي و مئي ڪسارن مبارڪ.

(٢١)

پوليس انسپيڪٽر جمعدار منشين،
تپي دار مختياڪارن مبارڪ.

(٢٢)

مڙين مومنن کي مبارڪ مبارڪ،
رعايا وڏن شهريارن مبارڪ.

(٢٣)

بهاري ڪان تيو باغ گل گل اي بلبل،
تون چئو توت صوفن انارن مبارڪ.

(٢٤)

ڏيان عاشقن کي نويدون وصالي،
معشوقن سنن ماه پارن مبارڪ.

(٢٥)

تون فطرو ڪدي مرتضائي وري چئو،
متي شاعرن نامدارن مبارڪ.

انهي غزل مان معلوم ٿيندو تہ ٺٽي ۾ عيد ملهائڻ جو شان شوڪت وارو نظارو تمام پراڻو آهي. انهي کي تاريخي حيثيت حاصل آهي. سنڌ جي ثقافت جو اهڃاڻ ۽ ڪلچر جو من موهيندڙ عڪس آهي.

نوٽ:

ٺٽي جي نوابن پاران جاري ڪيل هيءُ رسم ۽ جلوس وغير اڄ زوال پذير آهن. ان جي باوجود بہ ان رسم جي علامتي اهميت اڃا آهي. ماضيءَ ۾ ٺٽي جي نوابن پاران پنهنجي شان ۽ شوڪت جو هڪ ڏيکاءُ هو. جنهن ۾ سنڌ جي اصلوڪن ماڻهن جو ڪو بہ عمل دخل نہ هو. جڏهن تہ سمورا نواب ٻاهران آيل هئا يا گهرايل هئا. ارغونن، ترخانن

۽ مغلن پنهنجي درٻار ۾ سمورا امير امراءُ ٻاهريان گهرايا هئا. جهڙي طرح انهن جي درٻار سان سنڌ جي اصلي رهواسين جو تعلق نه هجڻ جهڙو هو، تهڙي طرح عيدن برادن تي نڪرندڙ جلوسن ۾ به سنڌ جو عام ماڻهو ڪا خاص دلچسپي نه رکندو هو. نئي ۾ اڄ تائين جاري هيءَ رسم - رسم براءِ رسم آهي ۽ ماضي جو هڪ يادگار آهي.

(ايڊيٽر)